TWEE BESNIJDENISREGISTERS: ZWARTSLUIS EN OLDEMARKT

"En général, les circoncisions sont inscrites par le mohel sur des feuilles blanches prévues à cet effet à la fin de certains petits ouvrages bien connus des mohalim :

1. ספר סוד ה' (Séfer sod haChem) de rabbi David de Lida, imprimé à Amsterdam pour la première fois en 1680 et réimprimé de nombreuses fois.
2. קונטרס מכזירי מילה (Qountras makhchiré mila) imprimé et édité à Livourne en 5553/1793.
3. זוכר הברית (Zokher habrith) édité à Amsterdam en 1714 par Salomon-Zalman London et qui n'a jamais été réimprimé."

Uit: De précieux témoins de la vie juive: les Mohelbücher par Avraham Malthête

http://judaisme.sdv.fr/traditio/naissanc/mohelbch/mohelbch.htm

De 'bris mile' word doorgaans voltrokken op de achtse dag vanaf de geboorte van het kind, zodat de geboortedatum met enige zekerheid vastgesteld kan worden aan de hand van de datum van de besnijdenis.

Register der besneden Israëlieten te Zwartsluis

Historisch Centrum Overijssel.
Retroacta Burgerlijke Stand Overijssel, Toegang 0124, Inv. Nrs. 690-691

Beschrijving van het register

Het register bestaat uit 15 genummerde vellen en dertig bladzijden.
Op vel 1 en 2 zijn alleen de rechter bladzijden beschreven.
Deze bladzijden werden met het doel om een register bij te houden toegevoegd als blanco pagina's aan een boek met gebeden en instructies betreffende בְּרִית מִילָה (bris mile - Verbond van besnijdenis), de Joodse besnijdenis ceremonie, genaamd

זוכר הברית
לקוטי דינים ותיפלות לכורתי ברית מילה
שלמא זאלמאן לאנדען

De schrijver, Salomon Zalman Londen geboren in Nowogrudok, Litauen, was een drukker, boekhandelaar, vertaler en auteur, die boeken uitgaf in in Amsterdam, Londen en Frankfurt am Main (1661-1748),. De 'Zocher habrith' ('die zich het verbond herinnert') kwam uit in 1714, te Amsterdam. Het boek beleefde geen herdrukken.

gegevens ontleend aan:
http://thesaurus.cerl.org/record/cni00039548

Het boekje, 10x15 cm, ongeveer A6 formaat, is gedrukt in z.g. 'Rashi schrift', dat o.a. in gebedenboeken voor vrouwen gebezigd werd. De titels van de hoofdstukken en de gebeden in het Hebreeuws staan in de gewone Hebreeuwse drukletters. De gebeden met 'pintlekh' of 'nikudim', tekentjes die klinkers weergeven, die doorgaans in Hebreeuwse teksten ontbreken.
Het boekje bestaat uit twee delen: het eerste deel is geschreven in de 'loshn koydesh', de heilige taal, het Hebreeuws, het tweede is een vertaling in de 'loshn Ashkenaz', het Jiddisch. Het boekje heeft geen verluchte titelpagina en eindigt met 'simonim', tekens - een soort van inhoudsopgave op onderwerp, waarbij een systeem van lettercombinaties die ook in de tekst gedrukt staan als indicators, als zoekmethode dient in plaats van paginanummers.

Voorafgaande aan de tekst van het gedrukte boek zijn enige pagina's met de hand beschreven in 'gewoon' Hebreeuws schrift (blad 38 links tot en met 33 links).

De heer Moshe Mossel liet desgevraagd weten:

De bladzijden bevatten een gedeelte van het ochtendgebed (Sjachariet) welke als kerntekst heeft de Sjirat Hajam, het lofgezang van de kinderen Israels nadat ze de zee waren doorgekomen bij de uittocht uit Egypte.
Dit is in het boek Sjemot/Exodus (14, 30 tot 15, 18) in parasjat Besjalach.
Daaromheen nog een paar zinsneden ook uit de bijbel.
Het schrift is zoals het in de Torah geschreven staat, en n.m.m. van een en dezelfde sofer/schrijver.
Wat dit met de brith te maken heeft, is mij niet duidelijk, behalve dan dat deze tekst begint met: וכרות עמו הברית *(een verbond sluitende, bldz. 38); een verbond hier bij de mila en een verbond daar - ook het met joodse volk - dus.*

Het register, dat zich bevindt achter de tekst van het boek bevat 117 genummerde notities, geschreven in cursief Hebreeuws schrift, waarvan één niet betrekking heeft op een besnijdenis, maar op een verloving (103).
Eén notitie, ongenummerd, vermeldt de geboorte van een zoon van de besnijder, Nathan; dus geen besnijdenis (118).
Het register begint op vel 15 en eindigt op blad 1, aangezien Hebreeuws van achteren naar voren gelezen wordt. De bladnummering zal later zijn aangebracht.

De notities zijn vrijwel alle in dezelfde vorm:
Datum, naam van de vader, naam van de plaats waar de besnijdenis plaatsvond of waar de vader vandaan kwam, naam en vadersnaam van het kind, en een wens dat het kind in Joodse deugd en eerzaamheid zal mogen opgroeien (de wens tot opgroeien met /in de tora , te komen tot de chupa (huwelijk) en het doen van goede daden):

השם יגדל/יתן לתורה ולחופה ומעשים טובים אמן סילה

Een enkele maal tekent de besnijder aan wat er medisch gezien bijzonder was aan de besnijdenis (23, 105).

De aantekeningen zijn geschreven in tenminste drie verschillende handschriften. Het handschrift van de besnijder zelf is soms moeilijk leesbaar.
De voornaamste schrijver van het register is de besnijder en wij herkennen zijn hand omdat er meerdere notities zijn, waarin hij zegt de vader van een besneden kind te zijn. Enkele datums kloppen niet, bijvoorbeeld omdat de genoemde dag van de week niet op de gegeven datum viel. De datums lopen hier en daar wat door elkaar en mogelijk heeft de schrijver of iemand anders enige jaartallen achteraf veranderd.
Het merendeel der datumgegevens 'klopt' en is kennelijk betrouwbaar.
Sommige plaatnamen worden voorafgegaan door het woordje 'uit' of 'in', bij andere plaatsnamen ontbreekt het. Er kwamen dus ouders met kinderen uit andere plaatsen naar Zwartsluis, woonplaats van de besnijder, en de 'mohel' reisde ook rond, in Overijssel en Friesland, om zijn taak te vervullen.
Het register bevat besnijdenissen verricht in de periode 1765-1799

De auteur-besnijder

Onder de besneden jongens zijn kinderen van de besnijder zelf of van zijn naaste familie:

Nathan, 1761, zoon van de besnijder
Simon, 1768, kleinzoon van de besnijder
Josua (Yehoshe), 1771, zoon van de besnijder
Kalman 1773 zoon van zijn broer Aron
Andries (Ansel), 1777 zoon van zijn zwager Abraham
Simon, 1781, zoon van schoonzoon van de besnijder
Godel, 1782, zoon van zijn broer Aron b. Kalman
Lipman, 1785, zoon van zijn schoonzoon Aron
Joseph Nathan, 1790, zoon van zijn schoonzoon Kalman,

Hij en zijn broer Aron waren dus zonen van Kalman, - maar, dat is geen gangbare 'burgerlijke' naam.

In de vertaling van het register, waarover dadelijk meer, schrijft de vertaler:

"De naam van de besnijder die dit register heeft gehouden en gevormd heeft schijnt te zijn: Israel Salomons, Jood te Zwartsluis, doch met zekerheid is er geen blijk van."

De heer Moshe Mossel stelde vast dat Leizer ben Kalman > Israël Salomons inderdaad met Israël Salomons Overweg geïdentificeerd kan worden.

Via '*WieWasWie'* vinden wij meerdere kinderen van Israël Salomons en Sara Andries Nathans, die de familienaam Overweg droegen. De leeftijden die in deze akten gegeven worden zijn niet altijd betrouwbaar:

Regina Israëls Overweg, geb. te Zwartsluis, overl. 21-05-1843 te Zwartsluis, oud 94 jaar > geb. 1749?
X Aron Aronius

Salomon Israëls Overweg, overl. 28-10-1838 te Zwartsluis, oud 80 jaar > geb. 1758?
X Hendrikje Jozefs Gans

Nathan Israels Overweg, overl. 16-05-1847 te Zwartsluis, oud 88 jaar > geb. 1759?
X 14-11-1814 te Zwartsluis, oud 50 jaar > geb. 1764?
Sara Jacobs Wolf [Charlevil]

Simon Israël Overweg, overl. 30-03-1827 te Zwartsluis, oud 58 jaar > geb. 1769?
X Judith Isaak de Groot

Jezaias Israëls Overweg, overl. 29-06-1827 te Zwartsluis, oud 55 jaar > geb, 1772?
X Saartje Jacobs

Esther Israël Overweg, overl. 02-05-1827 te Zwartsluis, oud 47 jaar > geb. 1780?
X 02-06-1814 te Zwartsluis, oud 28 jaar > 1786?
David Jacob Cohen

De zonen Nathan, Simon en Jezaias zijn kennelijk de in het register vermelde Nathan, besneden in 1761, Simon, besneden in 1768 en Josua (Yehoshue), besneden in 1771.

Nathan Israëls Overweg droeg op 20 juli 1813 het besnijdenisregister over aan de burgerlijke authoriteiten van Zwartsluis.
Dat zijn vader Israël Salomons dezelfde persoon is als Leizer Kalman blijkt ondermeer uit de Joodse akte van verloving van Nathan met Sara Jacob (Charlevil), Tnaim rishonim, akte 5574/12, 22 Tammuz 5574 [Jul 1814], waar deze tekent met de naam Nathan ben Leizer Segal

zie:
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kppkauXfvOQJ:www.dutchjewry.org/genealogy/ashkenazi/2411.htm+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl

De vertaling

Hetzelde archief, het HCO, beschikt ook over een vertaling van het register.
Het is een beknopte vertaling of uittreksel, die de Joodse datum, de omrekening naar de gemeenschappelijke jaartelling, de naam en vadersnaam van het kind en de plaatsnaam geeft.
De Joodse, veelal Jiddische namen zijn aangepast aan de gangbare 'burgerlijke' namen, wat niet inhoud, dat de genoemde personen ook onder die namen in akten van de Burgerlijke Stand verschijnen. Zo wordt een 'Jehoshue' 'Josua', terwijl hij als Salomon bij de B.S. bekend is.
De vertaler maakte diverse fouten. Allereerst leesfouten, zodat de datum die hij geeft niet overeenkomt met die in het origineel. Verder fouten bij de omrekening van de Joodse datums. Ook laat hij een aantekening weg: in het origineel komt twee maal hetzelfde nummer voor (95) en één daarvan, (95 bis), neemt hij niet over. Vervolgens zet hij dan de verkeerde datums bij de verkeerde personen.
Het is niet bekend, wie de vertaler was of wanneer de vertaling werd gemaakt.
Twee 'extracten' uit het besnijdenisregister, gevonden in huwelijkse bijlagen uit 1813 en 1817, refereren aan het originele register. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat het 'translaat' ooit voor officiële doeleinden werd geraadpleegd.

De huidige, nieuwe vertaling gaat uit van de oude vertalling en vult deze aan, waarbij de gemaakte fouten waar mogelijk gecorrigeerd worden.

-Voor on line scans van het originele register en de vertaling zie:
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/zoeken-in-de-collecties/archieven?mivast=141&mizig=210&miadt=141&miaet=1&micode=0124&minr=14331264&miview=inv2&milang=nl
en
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/zoeken-in-de-collecties/archieven?mivast=141&mizig=210&miadt=141&miaet=1&micode=0124&minr=14331265&miview=inv2&milang=nl

-Voor scans van de vertaling zie ook:
Besnijdenisregister Israëlitisch Zwartsluis 1761-1799, in duplo (593, origineel nr. 690)
http://www.geneaknowhow.net/vpnd/ov/zwartsluis_dtbdiv.html

-Voor een handleiding bij het lezen van jaartallen in Hebreeuws schrift, een korte uitleg van de Joodse kalender en omrekeningsmachines zie:
Reading Hebrew Tombstones
http://www.jewishgen.org/InfoFiles/tombstones.html

-Voor het lezen van cursief Hebreeuws schrift zie:
Cursive Hebrew. Western forms (laatste twee kolommen):
http://en.wikipedia.org/wiki/Cursive_Hebrew

‘Fouten’ in het origineel

Het Origineel bevat meerdere fouten in de data, die alleen met enige zekerheid gecorrigeerd kunnen worden als de juiste datum blijkt uit latere gegevens van de Burgerlijke Stand.

Voorbeelden:
No. 4, een onmogelijke datum

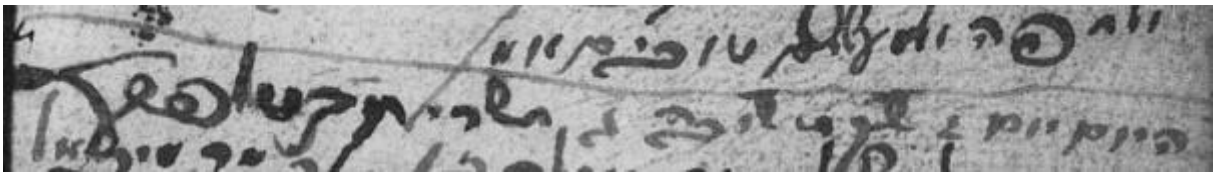

היום יום ד שק שיבה ג תישרי תבט לפק
Vandaag, dag 4 (Woensdag), de heilige Shabat Shuvah, 3 Tishri (5)529

De vertaler geeft: 3 tishri 5529, Woensdag 14 sept. 1768
Allereerst, het kan niet Zaterdag, Shabbat zijn op een Woensdag.
Hoewel een dagletter op een zaterdag overbodig is, zou er dus een zain ז = 7 moeten staan en geen dalet ד = 4 .
Shabbat Shuva is de Shabbat tussen Rosh Hashana en Yom Kipur, tussen 1 en 10 Tishri.
in 1768 viel die Shabbat op 6 Tishri, 17 september.
Wanneer viel 3 Tishri op een zaterdag? Op 6 september 1766 (5527 > ז); 26 september 1767 (5528 > ח) en op 22 september 1770 (5531).
Het is niet te achterhalen waar de fout zit of hoe hij ontstond. Mogelijk herinnerde de schrijver zich, dat het een bijzondere dag rond Shabbat Shuva betrof, maar bedoelde hij de vastendag Tsom Gedalya, Woensdag 3 Tishri 5529?

No. 6, knoeiwerk?

היום יום ג יוד ד שבט תבט לפק
Vandaag, dag 3 (Dinsdag), 14 Shevat (5)529

Die dag was het echter Zondag 22 januari 1769.
In 5528, 1768, viel 14 Shevat op een Dinsdag.
Stond er oorspronkelijk een khet > ח (8) als laatste jaarletter en heeft de schrijver of iemand anders later die khet in een tet > ט veranderd? En waarom dan?

No. 87, erosie

Donderdag, 11 Adar II 5546 [tav-kuv-mem-vav] > Zaterdag 11 maart 1786.

De weekdag klopt niet. Als het een Zaterdag was zou zeker vermeld staan dat het Sabbat was.

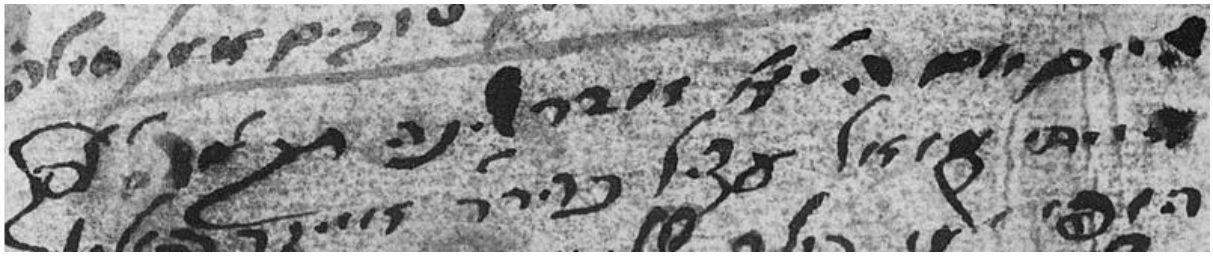

De naam van het kind is Salomon Izaak.
Zijn huwelijksakte vermeldt:

Salomon IJzaaks de Groot, Koopman, oud 29 jaren, woonachtig te Vollenhove, Provincie Overijssel, aldaar geboren, en, blijkens een extract uit het Besnijdenis Register der Israëlitische Gemeente van Zwartsluis, door den Adjunct Schout van evengenoemde Gemeente Zwartsluis op den zestienden Mei dezes jaars afgegeven, besneden op den een en twintigste Februari des jaars een duizend Zevenhondert agt en tagtig, meerderjarige Zoon van IJzak Salomons de Groot, koopman, en Sibille Meijer, Echtelieden, alsmede te Vollenhove wonende, ….
Huw. akte Sneek, 15-06-1817, fol. 29 r. Akte No. 14.

Volgens zijn overlijdensakte overleed hij op achtentachtigjarige leeftijd in 1876
Akte v. overl. Sneek, 27-01-1876, fol 5v. Akte No. 17. 88 jaar oud.

Kennelijk was de laatse jaarletter 'vav:' ו (6) in 1817 nog leesbaar als een 'khet': ח (8) en is de linker stok van de letter in de loop der tijd afgebladderd.
Lezen wij: 11 Adar II 5548 > Donderdag 20 Maart 1788

[Dit klopt niet geheel met de datum gegeven in de huwelijksakte. Waarschijnlijk werd daar een fout met de omrekening gemaakt en geeft men de datum voor 13 Adar I, omdat voor '11 adar I' de dag van de week niet klopt:
11 Adar I 5548 => Dinsdag 19 februari1788
13 Adar I 5548 => Donderdag 21 februari 1788
De vertaler las 11 Adar I 5546 en rekende dat foutief om tot 13-02-1786 (zou moeten zijn Donderdag 9 febr. 1786).]

No. 57, verkeerd gelezen plaatsnaam

De vertaler las hier Zutphen, een stad buiten het werkgebied van de mohel. Bedoeld is Zuidveen, ten zuiden van Steenwijk. In het origineel staat זוטפין ZUT-PHIN, wat inderdaad ook gelezen zou kunnen worden als Zutphen. Maar, de schrijver gebruikt dezelfde spelling voor -veen in Hooge-veen. [De stok van de vav ו in ZUT is verdwenen door erosie, zodat hij op een yud י lijkt]. Zutphen wordt bovendiens doorgaans geschreven als ZUTPHN > זוטפן, zonder klinker in de tweede lettergreep.

Een aantekening in het Yiddisch

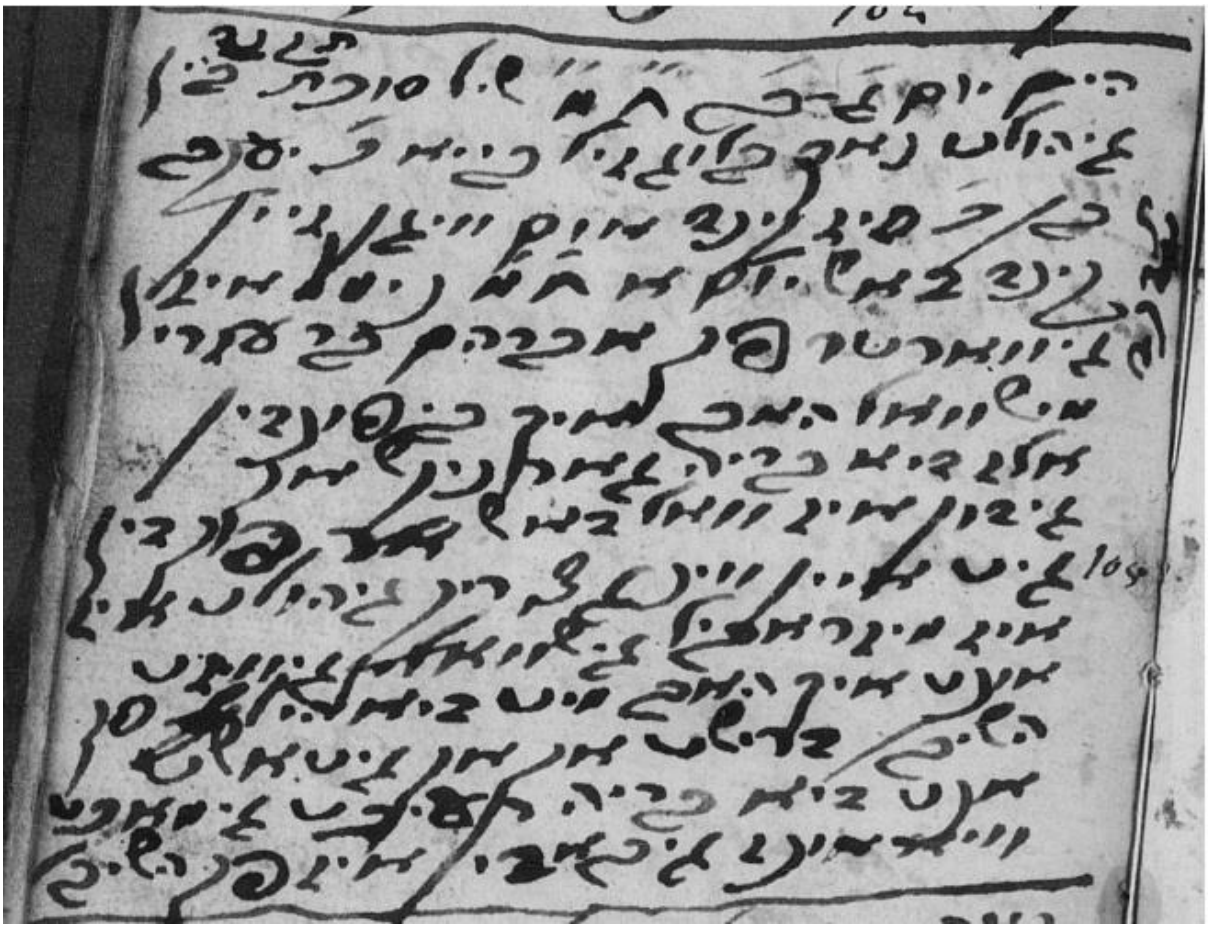

105

Transcriptie (YIVO)

ha yom yom 3 b. kh. m. (chol hamoed) shel sukoth 5554 [Woensd. 25 sept. 1793] BIN
GEKUMEN NAKH BLOGZIL BEY K. YEKOV
BEN K. ZISKIND UMVEGN ZAYN
KIND DOS YOM 1 KH.M. NIMOL IZ
GEVORTN FUN ABRAHAM BAR AZRIEL
ME SVOL HOB IKH BEFUNDEN
ALS DI BERIYE (פריעה) GOR NIKS ON-
GEDON IZ VOL DOS AR. (ערלה ?) FUN DEN
GIT (גיד ?) EYN WENIG TSURIK GEHOLT IZ
IZ MIZRAKEL GESHVOLEN GEVEZT
UNT IKH HOB MIT DI HILF FUN
HSHYB. [hasjem jitbarach] *DRISTON(?)* ANGETAST
UNT DIE BERIYE REKHT GEMAKHT
VI UNZ GEBODEN IZ FUN HSHYB.

Vrij vertaald:

Ben naar Blokzijl gekomen, bij de geachte heer Jacob zoon van Ziskind, vanwege zijn kind, dat op 1 chol hamoed besneden werd door Abraham, zoon van de heer Azriel uit Zwolle.
Heb ik gezien dat de 'periye' helemaal niet goed was uitgevoerd. De voorhuid (?), die een beetje terug getrokken was van het lid(?), was mirakels opgezwollen.
En ik heb met de hulp van de Eeuwige, gezegend zij hij, *'driestan'* bevoeld en de 'periye' goed uitgevoerd, zoals ons geboden wordt door de Heer.

[De 'periye' is een onderdeel van de rituele besnijdenis
De schrijver schrijft het woord hier met een 'b', elders correct met een 'p'.]

Voor uitvoerige informatie over de medische kanten van de 'bris mile' zie voetnoot[i]

Het zal de lezer verheugen te horen dat het kind de operatie goed te boven kwam, huwde (1826), kinderen kreeg en overleed (1866) op 73 jarige leeftijd.
Waar de geboortedatum in de huwelijksakte op gebaseerd is wordt niet duidelijk. In de huwelijkse bijlagen bevindt zich een akte van bekendheid, waaruit blijkt dat de bruidegom geen akte van geboorte kon overleggen en dat hij in 1793 geboren was. De in de huwelijksakte genoemde geboortedatum klopt met de datum van de 'bris', acht dagen later.

Bruidegom: **Samuel Jacob Jacobs**
Geboorteplaats: Blokzijl
Geboortedatum: maandag 16 september 1793
Beroep: Koopman
Vader bruidegom: Jacob Alexander Jacobs
Beroep: Koopman
Moeder bruidegom: Betje Israëls
Bruid: Clara Emanuël Tat
Geboorteplaats: Amsterdam
Leeftijd: 30
Vader bruid: Emanuël Joseph Tat
Moeder bruid: Judie Moses Cohen
Gebeurtenis: Huwelijk
Datum: donderdag 19 oktober 1826
Gebeurtenisplaats: Hasselt
Documenttype: *BS Huwelijk*
Aktenummer: 16
Registratiedatum: 19 oktober 1826
Akteplaats: Hasselt

Besnijdenisregister Oldemarkt

0124 Doop-, trouw- en begraafboeken (dtb, retroacta van de burgerlijke stand) in Overijssel, kopieën.
Toegang 0124, Inv. Nr. 424. Voor scans zie
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/zoeken-in-de-collecties/archieven?mivast=141&mizig=210&miadt=141&miaet=1&micode=0124&minr=14330682&miq=739647290&miview=inv2&milang=nl

Evenals het besnijdenis register van Zwartsluis staat het register op de voor dat doel bijgebonden blanco pagina's van een boek:

ספר סוד ה - Sefer ha sod H(a Shem) [Geheim des Heren boek], geschreven door David b. Arye Leyb van Lida (ca.1650-1696), die enige tijd Opper Rabbijn in Amsterdam was. Het boek werd vele malen herdrukt, onder diverse titels. De eerste uitgave, uit 1684, was getiteld 'Hasod Adonai' en dit betreft de Hebreeuws-Jiddische uitgave uit 5505-1745, gedrukt te Amsterdam door de erven (wezen) Proops:

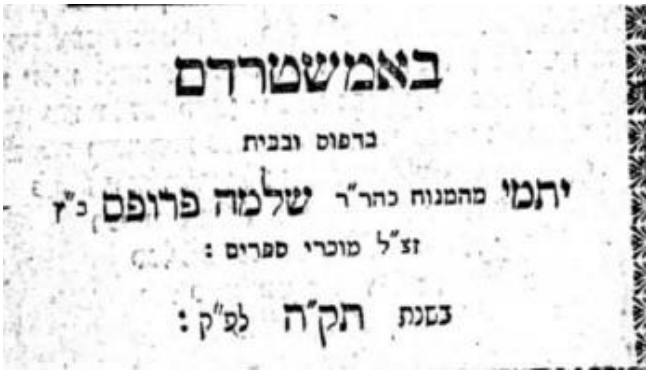
באמשטרדם
ברפוס ובבית
יחמי מהמנוח כהר"ר שלמה פרופס כ"ץ
זצ"ל מוכרי ספרים :
בשנת תק"ה לפ"ק :

Ook dit boek bestaat uit twee delen, een Hebreeuwse en een Jiddische tekst, waarbij de Jiddische tekste een eigen titel heeft: de Ha Brith. Het eerste deel dus in 'loshn koydesh, Hebreeuws, het tweede in 'loshn ashkenaz', Jiddisch:

המו דיני מילה ונשלמו בלשון הקדש ובלשון אשכנז
סוד ה ובריט ה

De 'Ha Brith' wordt voorafgegaan door de mededeling, dat het boek alle regels betreffende de besnijdenis, gebeden, zaken die van nut zijn voor een mohel alsmede voorvallen overkomen aan besnijders bevat:

"in dem sefer vert men finden alle dinim fun milah periye, milah, un di brokhes, un nitslikhe sakhen vos far eyn mohel gehert, gleykh …, un meysim di furgefaln zayn da mit eyn yedr mohel …"

De titelpagina van de Sefer Sod H bevindt zich op de linkerzijde van vel 40. Op de rechterzijde staan drie namen van kinderen, besneden in 1795, 1800 en 1802, gevolgd door een vertaling, met als toevoeging:
Voor translaat conform de besnijder

getekend, in Hebreeuws schrift door:
Salomon fun Gelder

Op vel 41, rechts:
Twee namen, 1793, 1796, gevolgd door de vertaling, plus
Voor translaat conform de besnijder
getekend, in Hebreeuws schrift door:
Salomon fun Gelder

Op vel 42, rechts
Drie namen, 1794, 1795, 1797, gevolgd door de vertaling, op vel 42 links, plus
Voor translaat conform de besnijder
getekend, in Hebreeuws schrift door:
Salomon fun Gelder

Het hoofdgedeelte van het register bevindt zich achter de tekst van het boek, dus voor de lezer onbekend met de eigenaardigheden van het Hebreeuws vóór in het boek. Het bestaat uit 10 genummerde vellen en 20 bladzijden, waarvan er 3 blanco zijn: de eerste, de laatste, en vel 4 rechts.

Het oudste gedeelte van het register begint op vel 10, de bladzijde links van de gedrukte tekst en gaat door op vel 9.
Het bevat één geboortedatum en 12 besnijdenissen in de periode 1785-1802.
De aantekenigen zijn slordig geschreven: Naam kind, woonplaats, datum van de besnijdenis.
Op vel 8 volgt dan de vertaling die besluit met de woorden:

Getranslateerd volgens de hiervoor volgenden,
in gelijke opvolging. Voor translaat conform de Besnijder
getekend in Hebreeuws handschrift:
Salmen fun Gelder

Een later gedeelte: vel 7-1

vel 7 links:
an-tsekhnen fun di kinder
di ikh geyitst hobe
Zusman bar Yekhiel

(aantekeningen van de kinderen die ik tot Jood gemaakt heb)

Vel 6-5: 26 namen in cursief Hebreeuws schrift. De aantekeningen zijn genummerd, waarbij no. 1 op de laatste bladzijde (vel 6) en no. 26 op de eerste (vel 5).
Mogelijk geschreven door dezelfde persoon die het translaat maakte.

Vel 4, rechts:
Conform in tijd, Plaats der Geboorte en Namen van mijne oorspronkelijke aantekening . in kennisse mijn hand. te Oldemark den 22 July 1813

getekend in Hebreeuws handschrift:
Zusman bar Jechiel

Vel 2-4 links: Vertaling van de voorgaande: 26 namen van besnedenen, in de periode 1805-1813.
Naam kind, woonplaats, dag van de besnijdenis, waarbij de maand in de Joodse tijdsrekening en het jaar in de gemeenschappelijke: 23 Tisseri 1805, etc.

Vel 1 rechts:
Translaat van 't Register der besnedenen door Salomon van Gelde[r] te Oldemark

Het register bevat in totaal 47 namen, 46 namen van besnedenen. De eerste besnijdenis in het register vond plaats in 1785.

Laansma schrijft over de besnijder van Oldemarkt (S. Laansma. De Joodse gemeenten in de kop van Overijssel. Walburg Pers, Zutphen, 1981.):

b. Oldemarkt
p.40-42
In het register van huisgezinnen van 1748 wordt geen enkele Jood genoemd. Eerst in 1785 verstrekt het vuursteden- of schoorsteengeldregister ons een overtuigend bewijs omtrent de vestiging van een Jood te Oldemarkt. En ook het besnijdenisregister van Oldemarkt, dat een aanvang neemt in 1786, bevestigd deze wetenschap.
De man over wie we het hebben was Levy Meyer Spier. Deze was omstreeks 1744 in Steenwijk geboren uit het huwelijk van Meyer de Jood en Eva Meyers.
…
Als mohel of besnijder was hij een bekend en geëerd figuur. Zijn arbeidsterrein strekte zich uit tot in Friesland, waar hij besnijdenissen verrichtte in Lemmer en Noordwolde
…
Gelukkig woonde de enige dochter [van Levy Spier en Vrouwkjen Mozes], *Sara, ook in Oldemarkt. Deze was gehuwd met Salomon Michiels …*
…
Enkele jaren later, op 16 februari 1818 stierf Levy Spier op ruim 73-jarige leeftijd na een welbesteed leven.
…
Hiervoor kwam reeds even Sara Spier ter sprake, die gehuwd was met Salomon Michiels. Salomon was koopman en slachter en had vijf kinderen. Van de vier zoons werden er in elk geval drie door grootvader Spier besneden [alle vier de zonen van Salomon Michiels van Gelder staan in het register].
…
Op 19 december 181.. [1812?] *nam hij de naam Van Gelder als familienaam aan. Zijn vrouw Sara Spier stierf reeds op 13 juni 1819 in de leeftijd van 52 jaar.*
…

Hier wreekt zich het feit dat Laansma het originele register niet kon lezen.
Jehuda Meier was de eerste Mohel die het register bijhield. Op vel 10 schrijft hij:

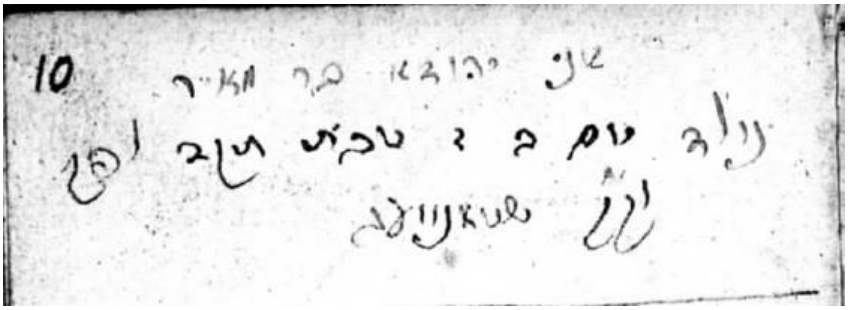

Ik, Jehuda bar Meier, werd geboren op Maandag, 4 Tevet 5504 > 23 december 1743 te Steenwijk.

De naam Jehuda wordt dikwijls gekoppeld met Leib tot Yehuda Leib > Levi. Gezien de geboortedatum moet het dezelfde persoon zijn als:

Levi Meijer Joel Spier, birth 1744 Steenwijk, died 16 Feb 1818 Oldemarkt, son of Meijer de Jood (Spier) and Eva Joels Meijers
He was a painter, glass worker and mohel (ritual circumciser). He is mentioned on pg.34 Oldemarkt, 'Gegevens over de Joodse gemeenten in Overijssel'. The archives of the province Overijssel have his circumcision register. His Hebrew name was Leib.

http://dutchjewry.org/genealogy/spier/2.htm

Zijn schoonzoon, Zusman Jechiels, die later de burgerlijke naam Salomon Michiels van Gelder aannam, volgde hem op als mohel en droeg het register over aan de burgerlijke autoriteiten.

Groningen, 27 maart 2015 - 7 Nissan 5775

BESNIJDENISREGISTERS UIT DE REGIO

Historisch Centrum Overijssel.

0124 Doop-, trouw- en begraafboeken (dtb, retroacta van de burgerlijke stand) in Overijssel, kopieën

I.
Nederlands-Israëlitische gemeente te Hengelo, Kerkenraad, 18de eeuw
Opmerkingen: Betreft besnijdingsregister. De gemeente was ingedeeld bij de ring Oldenzaal. Betreft besnijdingsregister. De gemeente werd ingedeeld bij de ring Oldenzaal.
Vestigingsplaats: Hengelo Ootmarsum
De Israëlieten van Hengelo behoorden tot de ringsynagoge van Oldenzaal, welke in Hengelo een ondersynagoge bezat (zie bij Van der Aa onder Hengelo).

290 Geboorteregister, 1738 - 1812.
Datering: 1738 febr. 6-1812 sept. 13
NB: Geen index. Het deel is een afschrift, vervaardigd circa 1812..

II.
Nederlands-Israëlitische gemeente te Oldemarkt, besnijder (mohel)
Opmerkingen: Pas in 1785 woonden er met zekerheid Joden in Oldemarkt. In 1813 beschikte de gemeente, die was ingedeeld bij de ring Steenwijk, over een eigen (huis-) synagoge. Betreft besnijdenisregister.
Literatuur:
Lit.: Laansma, S., De Joodse gemeenten in de Kop van Overijssel (Zutphen, 1881) [5A 1348].
Vestigingsplaats: Oldemarkt
De Israëlieten van Oldemarkt behoorden tot de ringsynagoge van Steenwijk. Zie bij Van de Aa onder Oldemarkt.

295 Besnijdenisregister, 1786 - 1813.
Datering: 1786 maart 18-1813 juli 15
NB: (origineel nr. 424) Geen index. Het register bevat inschrijvingen, zowel in het Hebreeuws als in het Nederlands, betreffende Israëlieten die in Blokzijl, Oldemarkt, Steenwijk, Zuidveen (voorheen gem. Steenwijkerwold) en in Drentse of Friese plaatsen geboren zijn. De akten zijn opgetekend in een gedrukt Hebreeuws gebedenboekje, dat gebruikt werd bij de besnijdenis..

III
Nederlands-Israëlitische gemeente te Oldenzaal, 19de eeuw
Opmerkingen: Betreft lijst van mannelijke Israëlieten. De ringsynagoge in Oldenzaal had ondersynagogen in Denekamp, Enschede, Losser en Ootmarsum.
Vestigingsplaats: Oldenzaal
De Israëlieten van Oldenzaal behoorden tot de ringsynagoge te Oldenzaal. Deze ringsynagoge had ondersynagogen te Denekamp Enschede Losser en Ootmarsum (zie Van de Aa onder Oldenzaal).

437 Lijst van de mannelijke Israëlieten te Oldenzaal .
NB: Geen index. Opgemaakt in 1813 okt. 2 door het bestuur van de Israëlitische gemeente te Oldenzaal (zie Poppers, p. 126)..

435 Trouwboek, 1773 - 1783.
Datering: 1773 april 19-1783 dec. 27
NB: Geen index. Het deel heeft betrekking op de statie Oldenzaal (de stad Oldenzaal en de buurschap Berghuizen)

IV.
Nederlands-Israëlitische gemeente te Ootmarsum, Kerkbestuur (manhigim), 18de eeuw
Opmerkingen: De gemeente werd ingedeeld bij de ring Oldenzaal. Betreft besnijdingsregister.
Vestigingsplaats: Ootmarsum
De Israëlieten te Ootmarsum behoorden tot de ringsynagoge van Oldenzaal, welke in Ootmarsum een ondersynagoge had (zie Van de Aa onder Ootmarsum).

471 Geboorteregister, 1779 - 1811.
Datering: 1779 sept. 26-1811 april 3
NB: Geen index. Het deel is in het Hebreeuws geschreven..

472 Geboorteregister, 1779 - 1811.
Datering: 1779 sept. 26-1811 april 3
NB: Geen index. Het betreft hier een Nederlands afschrift uit 1829 van het onder nr. 471 beschreven geboorteregister, vervaardigd door de kerkmeester van de Israëlitische gemeente te Ootmarsum..

V.
Nederlands-Israëlitische gemeente te Zwartsluis, Kerkenraad, vóór 1789 - 1942
Opmerkingen: Betreft besnijdenisregister. Al in 1669 waren er Joden in Zwartsluis. In 1789 beschikte de gemeente, die behoorde tot de ring Kampen, over een eigen voorzanger.
Vestigingsplaats: Zwartsluis
De Israëlieten van Zwartsluis en omgeving behoorden tot de ringsynagoge van Kampen, welke in Zwartsluis een ondersynagoge had (zie bij Van de Aa onder Zwartsluis).

690 Besnijdenisregister, 1761 - 1799.
Datering: 1761 aug.-1799 juni 23
NB: Geen index. Het register bevat Hebreeuwse akten betreffende Israëlieten, geboren te Blokzijl, Hasselt, Kampen, Steenwijk, Vollenhove, Zwartsluis en in plaatsen gelegen in Drenthe, Friesland en Gelderland. De akten zijn opgetekend in een deels gedrukt en deels geschreven Hebreeuws gebedenboekje, dat bij de besnijdenis gebruikt werd..

691 Uittreksel in het Nederlands van het onder nr. 690 beschreven register .

Drents Archief

Besnijdenisregister Benjamin Wolf te Meppel.

191 besnijdenissen tussen 1794 en 1821

*Sinds 1794 zijn de besnijdenissen in Meppel opgetekend door Benjamin Wolf, vermoedelijk de besnijder * . Overigens verrichtte hij besnijdenissen tot in de verre omtrek: Hoogeveen, Wanneperveen, Dwingelo, Kolderveen, Staphorst, Steenwijk, Ruinen, Hasselt, Blokzijl, Zwartsluis, Elburg, Zwolle, Frederiksoord en zelf diep in Friesland en in Bentheim.*

0176.01 Collectie DTOB**,** 2. Inventaris**.** 2.20. Meppel**,** 2.20.4. Israëlitisch**,** 76 Besnijdenisboek; 1794-1821

Toelichting en vertaling van het besnijdenisregister van Meppel door dr. J.A. Stellwag; 1971
0180 Archief van het Rijksarchief in Drente, 4. D Inventarisatie en Indicering, 4.4. D.4 Diversen, 44

Overig

Copie Translaat van het Besnijdenisregister van wijlen den heer Isaac Auerbach. 1753-1757
Rijksarchief Utrecht.

De Nederlands-Israëlitische Gemeente van Amersfoort verwierf in 1988 een besnijdenisboekje van Abraham Mozes Levits (1773-1838) en zijn zoon Mozes Abraham (1802-1875), dat de jaren 1812- 1873 omvat. Helaas ontbreken de registraties nrs 23 t/m 36 over de jaren 1819-1822. Deze waren genoteerd op de voor- en achterzijde van één blad. Het overgebleven register bestaat uit 19 pagina's en is geschreven met zwarte inkt in twee Hebreeuwse handschriften, elk in Asjkenazische cursieve en blokletters. In totaal worden 183 besnijdenissen vermeld, welke plaatsvonden in Amersfoort, Amsterdam, Baarn, Beusichem, Buren, Culemborg, Deventer, Doorn, Hilversum, Leerdam, Maarssen, Nijkerk, Rhenen, Tricht, Utrecht, Veenendaal, Weesp, Wijk bij Duurstede en IJsselstein.

.....

In het Rijksarchief te Utrecht bevinden zich door de parnassiem (bestuurders) van de Israëlitische Gemeente van Amersfoort geautoriseerde 'Copie Translaten' van vier Amersfoortse besnijdenisboekjes, te weten die van Isaac Auerbach, Wolf Cohen, Abraham Jacob van Gelder en Isaac Weijl, die besnijdenissen hebben geregistreerd in de jaren 1753-1792, 1789-1811, 1791-1808 en 1805-1811. Samen met het onlangs verworven mohel-boekje vormen zij een ononderbroken reeks van 1753 tot 1873, dus over 120 jaar.

http://www.nljewgen.org/Misjpoge1-5/Algemeen/Jaargangen/1992/9202/9202-43.pdf

Besnijdenisregister van Izak Hartog Kisch (Groningen c. 1768-1838).
Sjamasj, mohel en Sjochet KK Groningen, zv Hartog Jacob (Tswi Hirsch) Kisch uit Praag en Rebecca Abrahams.
Voorwoord: fotocopieën van het Hebreeuwse manuscript in het bezit van de familie Kisch

in Israel werden ons ter hand gesteld met het verzoek deze te vertalen. Het manuscript werd door ons zo nauwkeurig mogelijk gelezen en duidelijk afgedrukt. Daarna werden zoveel mogelijk van de genoemde kinderen geïndentificeerd m.b.v de diverse boeken van de Mr. J.H. de Vey Mesdagh Stichting. De Nederlandse vertaling is summier; Hebreeuwse woorden worden weergegeven in de Nederlandse fonetiek. De burgerlijke indentiteiten zijn steeds tussen haakjes geplaatst. Ten slotte: aan het begin van ons werk bleek ons dat het register reeds aanwezig was in het Rijksarchief Groningen (DTB nr. 650) in een vertaling uit 1812 door J. Goldsmit Bij inzage bleek deze vertaling slechts t/m nr. 56 (1811) te gaan, terwijl het voor ons liggende manuscript 162 besnijdenissen vermeldt.
Wij hebben het werk in liefde en harmonie verricht en blijven verantwoordelijk voor mogelijke menselijke vergissingen. Het gebruik staat iedereen vrij onder vermelding van Ze'ev Bar en Ury Link, Amsterdam

http://www.dutchjewry.org/kisch/mohelim_kisch.shtml

---

[i] Uncovering, *priah*
However, on ritual circumcisions performed by a mohel, the epithelium is most commonly peeled off only after the foreskin has been amputated. This procedure is called *priah* (Hebrew: פריעה), which means: 'uncovering'. The main goal of "priah" (also known as "bris periah"), is to remove as much inner layer of the foreskin as possible and prevent the movement of the shaft skin, what creates a final look of what is known as "low and tight" circumcision style
....
Thus, hypothesize the editors, it was probably in order to prevent the possibility of obliterating the traces of circumcision that the rabbis added to the requirement of cutting the foreskin that of priah.[25] The frenulum may also be cut away at the same time, in a procedure called frenectomy
http://en.wikipedia.org/wiki/Brit_milah

The word *frenulum* on its own is often used for the frenulum of prepuce of penis, which is an elastic band of tissue under the glans penis that connects to the prepuce, or foreskin, to the vernal mucosa, and helps contract the prepuce over the glans.[1] In the event of frenulum breve or frenular chordee, or to ensure that the glans can be freely and completely exposed, the frenulum may be partially or totally removed
http://en.wikipedia.org/wiki/Brit_milah